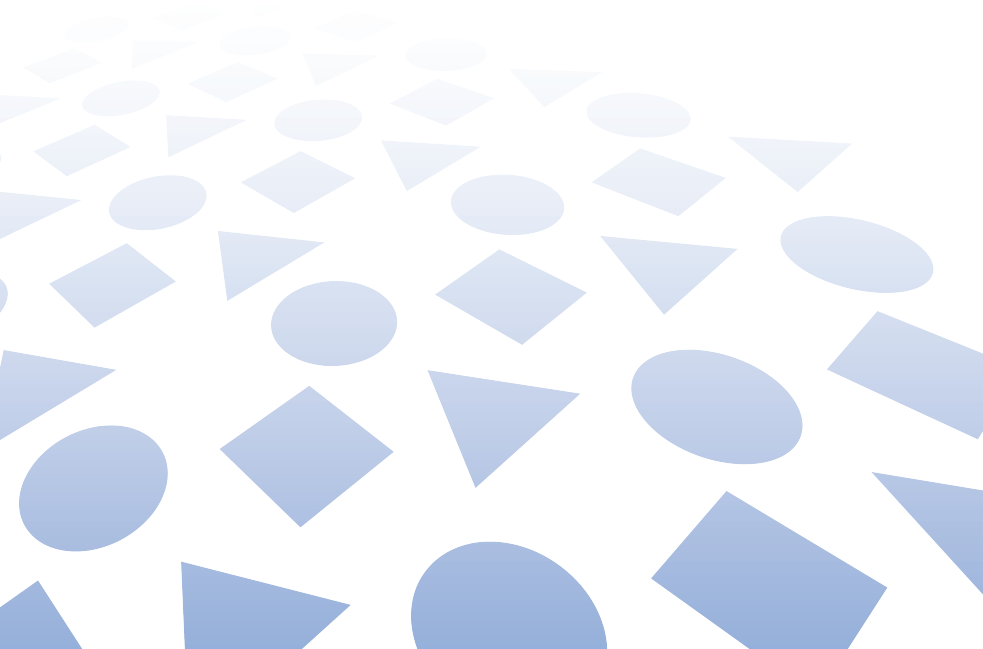

Fakta om friskolor

Föräldrar och elever uppskattar mycket att få välja skola. Att skolan är fristående saknar i stort sett betydelse när de gör sitt aktiva val. Det viktiga är att skolan är bra.

Friskolornas riksförbund
Box 16 188
103 24 Stockholm
Telefon: 08-762 77 58, fax: 08-762 77 99
www.friskola.se, e-post: info@friskola.se

Copyright © Friskolornas riksförbund 2005
Innehållet får citeras fritt med angivande av källa
Tryck: Mälartryckeriet AB, Stockholm 2005
ISBN 91-975810-0-3

Förord

På Friskolornas riksförbund upplever vi att knappt något område har sådan ideologisk sprängkraft som friskolorna. Samtidigt bestämmer sig varje år fler och fler föräldrar och elever för att välja en friskola. Den måste varje dag förtjäna sina elever, och undersökningar visar att både föräldrar och lärare är mycket nöjda.

Friskolorna kommer aldrig att ta över den kommunala skolan, där 11 av 12 svenska elever går. Samtidigt är det trist att det väcker så mycket intresse vem som driver en skola snarare än de resultat som skolan åstadkommer. Vi skulle önska att friskolornas erfarenheter av att skapa en bra miljö för lärande och mänsklig utveckling togs till vara i alla skolor. Det handlar om nyskapande pedagogik, bra organisation, korta beslutsvägar, nöjda elever och engagerade lärare, vars goda initiativ uppmuntras.

I den här skriften har vi samlat aktuell statistik och faktauppgifter om friskolorna. Vad stämmer i debatten? Döm själv!

Stockholm, juni 2005

*Tomas Johansson
Ordförande i Friskolornas riksförbund*

Grundfakta

Vad är en friskola?

Friskolor är skolor med andra ägare än kommunen eller lands-tinget. Friskolor har elever i alla åldrar och typer av utbildning- ar: förskolor, grundskolor, där en förskoleklass också nästan alltid ingår, gymnasieskolor och särskolor. Många fristående gymnasier har mycket kvalificerade utbildningar på de yrkes- inriktade programmen och lärare med spjutspetskompetens inom yrkesområdet.

En del friskolor satsar på barn med särskilda behov. Det finns också fristående särskolor, både på grundskolan och gymnasiet. De ligger oftast i anslutning till med en fristående grundskola.

En friskola som vill få pengar från kommunen för eleverna måste vara öppen för alla. Man söker tillstånd att starta en fri- skola hos Skolverket, som granskar ansökan mycket noggrant. Det är också Skolverket som inspekterar friskolor och en skola som får anmärkningar riskerar att få sitt tillstånd indraget. Kommunen där den fristående skolan ligger har också rätt till insyn i friskolornas verksamhet.

Hur drivs friskolor?

Friskolor har många olika slags ägare: kooperativ, stiftelser, företag och enskilda personer. Föräldrakooperativ förekommer ofta bland friskolor i glesbygd och kan drivas som en ideell förening eller en ekonomisk förening. Ofta är friskolan ett aktiebolag med grundaren som huvudägare och stort personligt ekonomiskt risktagande.

Några företagsgrupper driver ett stort antal friskolor över hela landet, exempelvis Infokomp, Didaktus, Vittra, Kunskaps-skolan, Pysslingen, Ultra Education, Baggium och NTI-skolan. Läsåret 2004/05 hade de fyra största grupperna ungefär 20 procent av friskoleeleverna.

Läsåret 2004/05 fördelade sig friskolornas ägare på följande sätt:

Aktiebolag	52 %
Ideell förening	15 %
Ekonomisk förening	14 %
Stiftelse	14 %
Handelsbolag	1 %
Enskild firma	3 %
Övriga	1 %

Källa Friskolornas riksförbund

Hur finansieras friskolor?

År 1993 tillkom rätten att som förälder välja skola för sitt barn och kommunerna blev skyldiga att betala ersättning för elever i friskolor. Då fanns det ungefär 90 friskolor inom grundskolan. Rätten att välja gäller även mellan kommunala skolor.

Den ersättning som friskolorna får har varierat, men nu gäller sedan länge att den ska motsvara vad eleven hade kostat i en kommunal skola. Friskolorna måste också vara avgiftsfria för eleverna.

Grundprincipen är alltså lika villkor, men kommunerna behöver inte betala skolskjuts för elever i friskolor. Principen är inte alltid lätt att tolka och det är heller inte lätt att säga vad som är kommunens verkliga kostnad. Detta har ibland lett till tvister.

Antalet friskolor

Läsåret 2004/05 fanns det 565 fristående grundskolor och 241 gymnasieskolor. Det finns friskolor i 187 av landets 290 kommuner. Det stora flertalet ligger i Stockholms- och Göteborgs-områdena.

Grundskolan

I förhållande till de kommunala skolorna är friskolorna ofta mycket små. I genomsnitt hade de läsåret 2004/05 123 elever jämfört med 217 i de kommunala skolorna. Detta kan delvis förklaras med att många friskolor fortfarande är i ett uppbyggnadsskede. Det är dock mycket vanligt att det är ett medvetet beslut att skolan ska förbli liten.

Grundskolan, antal friskolor och totalt antal skolor

	1994/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Friskolor	208	229	257	287	322	362	418	475	528	554	565
Totalt	4900	4934	4936	4981	4992	5048	5090	5075	5109	5041	4963

Källa Skolverket

Olika slags friskolor

Friskolorna på grundskolan har olika inriktningar. De flesta har allmän inriktning, men det finns också många skolor med speciell pedagogik.

Till skillnad från kommunala skolor kan friskolor enligt skollagen vara konfessionellt inriktade, dvs. ha religiös inriktning. De språkligt/etniska skolorna är en heterogen grupp där det finns rena språkskolor, men även mer etniskt inriktade

skolor. Bland skolor med speciell ämnesprofil finns skolor som lyfter fram ett speciellt ämne eller ämnesblock.

Oavsett profil eller inriktning följs i allmänhet de nationella kursplanerna och samma läroplaner som de kommunala skolorna. Waldorfskolor följer en egen läroplan och kursplan. I vissa fall har skolorna egna ämnen/kurser med egna kursplaner, som blir skolans profil. Ett annat sätt för en fristående skola att profilera sig är att lägga fler timmar på vissa ämnen.

Antal fristående grundskolor efter inriktning

Inriktning	1994/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Allmän	55	64	69	83	105	121	149	177	200	215	224
Speciell pedagogik	83	91	102	110	121	135	152	164	175	177	177
Konfessionell	45	45	49	54	56	55	59	63	68	67	65
Språklig/etnisk	16	18	21	22	19	17	22	24	26	29	29
Speciell ämnesprofil	5	6	9	10	13	17	19	24	28	29	32
Övriga	4	5	7	8	8	17	17	23	31	37	38
Totalt	208	229	257	287	322	362	418	475	528	554	565

Källa Skolverket

Gymnasieskolan

Läsåret 2004/05 fanns det 241 fristående gymnasier i 80 kommuner. I genomsnitt hade de 168 elever jämfört med 614 elever per kommunalt gymnasium.

I kommunerna med fristående gymnasier valde i genomsnitt 506 elever friskola. I kommunala gymnasier gick i genomsnitt 1 113 elever per kommun i de 271 kommuner som hade gymnasier.

De fristående gymnasieskolorna är riksrekryterande, vilket innebär att en elev fritt kan söka till dem oavsett om motsvarande utbildning finns i elevens hemkommun. De kan anordna samma program som de kommunala gymnasieskolorna, men har inte rätt att erbjuda det individuella programmet.

Antal gymnasieskolor

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Fristående	51	61	73	97	142	194	235	241
Samtliga huvudmän	638	624	594	654	654	717	757	764

Källa Skolverket

Utveckling

Antalet friskolor ökade mycket snabbt i början av 2000-talet, mest på gymnasiet där de mer än tredubblades på fem år, men även på grundskolan. Antalet ansökningar om att få starta en friskola har minskat kraftigt sedan toppen, som inträffade läsåret 2002/03. Andelen som får avslag har ökat och även bland de som godkänns kommer många inte igång. Skälen är många, främst problem med att hitta lämpliga lokaler. Hösten 2004 startade bara var femte skola av dem som hade ansökt.

Etniska och konfessionella skolor

Friskolor som vänder sig till särskilda etniska eller religiösa grupper har en lång tradition i Sverige. De första som etablerades av de som fortfarande finns kvar var Tyska skolan (år 1612), S:t Eriks katolska skola (1795) och Franska skolan (1862), alla i Stockholm. På 1800-talet tillkom Ekebyholmsskolan (Adventistsamfundet) och på 1900-talet Hillelskolan, Estniska skolan, ett antal sverigefinska skolor, många kristna skolor och 16 arabiska eller muslimska skolor.

De kristna friskolorna (inklusive tre gymnasier) hade läsåret 2002/03 6 351 elever, de judiska 177 elever och de arabiska och muslimska 1 551 elever.

Som stöd för de religiösa friskolorna finns internationella protokoll som Sverige har undertecknat. Enligt en FN-konvention har Sverige förbundit sig att tillförsäkra föräldrar rätten att ge sina barn en undervisning i överensstämmelse med deras religiösa övertygelse. Den är också sedan 1995 införlivad med svensk lag genom Europakonventionen.

De religiösa friskolorna har många barn som inte tillhör trosriktningen.

Elever

Ungefär 6,9 procent av eleverna i grundskolan och ungefär 11,9 procent av eleverna på gymnasiet gick läsåret 2004/05 i friskolor. I genomsnitt blir det ungefär 8 procent. Antalet ökar inte så snabbt som för några år sedan.

Friskolor är fortfarande vanligast i storstadsområdena: sju friskoleelever av tio kommer från de tre storstadslänen. Störst andel grundskoleelever i friskolor har följande kommuner:

- Täby (25,3 %)
- Lidingö (18,1 %)
- Älvkarleby (17, 6%)
- Sollentuna (16,7 %)

Störst andel gymnasieelever i friskolor har följande kommuner:

- Solna (37,9 %)
- Danderyd (33,0 %)
- Haninge (30,9 %)
- Värmdö (30,6 %)

Grundskolan

Antalet grundskoleelever i friskolorna fördubblades mellan 1999 och 2004, men ökar nu i mycket långsammare takt.

Grundskoleelever, antal i friskolor och totalt i landet, genomsnitt per kalenderår

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Friskolor	25337	29130	33619	41501	51081	57637	65036	69451
Totalt	984171	1010227	1034881	1051929	1059122	1057225	1046441	1023724

Källa Skolverket

Skolornas olika inriktningar beskrivs på sidan 6. Statliga utredningar har konstaterat att friskolorna oavsett inriktning tar emot många elever som behöver särskilt stöd. Bland övriga fristående skolor i följande tabell finns skoldaghem och skolor för ungdomar med psykosociala svårigheter. Många friskolor satsar också på att stödja barn med särskilda behov, till exempel ADHD och svåra former av dyslexi. Det finns även fristående särskolor på många håll i landet.

Antal grundskoleelever i friskolor efter inriktning. Genomsnitt per kalenderår

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Allmän	6039	7633	9166	10846	15309	21275	25374	28719	30661
Speciell pedagogik	7710	8801	10283	12170	14483	16403	18102	19125	19961
Konfessionell	3973	4456	4882	5071	5377	5883	6372	6689	6970
Språklig/etnisk	2314	2507	2644	2729	2866	3382	3408	4950	5410
Speciell ämnesprofil	1564	1720	2073	2582	3235	3862	4002	5156	6020
Övriga	163	220	82	221	231	276	379	397	429
Totalt	21763	25337	29130	33619	41501	51081	57637	65036	69451

Källa Skolverket

Friskoleelevernas bakgrund

Ett mått på utländsk bakgrund är att elever är berättigade till modersmålsundervisning. I friskolorna på grundskolan var andelen berättigade 17,6 procent läsåret 2004/05 jämfört med 13,8 procent i kommunala skolor. Av dem deltog även en större andel i undervisningen: 66,8 procent jämfört med 53,7 procent i de kommunala skolorna.

En större andel av friskoleeleverna har föräldrar med hög utbildningsnivå, men skillnaden mot de kommunala skolorna minskar för varje år. Detta är en naturlig utveckling med tanke på att friskolor nu finns i allt fler kommuner och att allt fler föräldrar och elever känner till dem.

Gymnasieskolan

Antalet gymnasieelever som går i fristående skolor tredubbla-
10

des nästan under tvåtusenålets fyra första år, men ökar nu i mycket långsammare takt.

Gymnasieelever, antal i friskolor och totalt i landet

	1996/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Fristående	5868	7006	8822	11448	14251	17887	25365	33521	40513
Totalt	309661	312936	309143	305579	305301	311121	322587	333928	347713

Källa Skolverket

Program på gymnasieskolan

Friskolornas största program är det samhällsvetenskapliga. På det går nästan var tredje elev. De fristående gymnasierna har en hög andel elever inom vissa yrkesinriktade program, särskilt på elprogrammet. Fler än var tredje elev på elprogrammet i landet går i en friskola.

Gymnasieelever läsåret 2004/05 per program

	Kommunala skolor		Friskolor	
	Elever	Andel (%)	Elever	Andel (%)
Barn- och fritid (BF)	13 224	5,3	339	0,8
Bygg (BP)	10 499	4,2	110	0,3
El (EC)	12 577	5,0	6 946	17,0
Energi (EN)	2 077	0,8	294	0,7
Estetiska (ES)	16 651	6,7	2 931	7,2
Fordon (FP)	11 898	4,8	1 017	2,5
Handels- och adm. (HP)	12 662	5,0	1 329	3,3
Hantverk (HV)	5 453	2,2	575	1,4
Hotell- och restaurang (HR)	14 277	5,7	1 135	2,8
Industri (IP)	4 508	1,8	1 808	4,4
Livsmedel (LP)	1 515	0,6	22	0,1
Medie (MP)	10 945	4,4	4 490	11,0
Naturbruk (NP)	7 623	3,0	1 684	4,1
Naturvetenskap (NV)	34 829	14,0	4 487	11,0
Omvårdnad (OP)	8 992	3,6	956	2,6
Samhällsvetenskap (SP)	63 377	25,5	11 967	29,4
Teknik (TE)	17 424	7,0	588	1,4
Summa nationella program	248 531	100,0	40 678	100,0
Specialutformade program	30 842			
Individuella program	25 757		1)	
Summa	304 330		40 678	

Källa Skolverket

1) Friskolorna får f.n. inte erbjuda det individuella programmet.

Valfrihet och resultat

Vill föräldrar kunna välja skola?

Föräldrar och elever uppskattar mycket att få välja skola. 86 procent av föräldrar med barn i kommunala skolor tycker att valmöjligheten är bra och 95 procent av föräldrar till friskolebarn. För friskoleföräldrarna är det viktigaste skälet skolans pedagogiska idé, men även att skolan är liten, närbelägen, trygg och har bra lärare. Att skolan är fristående saknar i stort sett betydelse när föräldrarna gör sitt aktiva val: Det viktiga är att skolan är bra för deras barn.

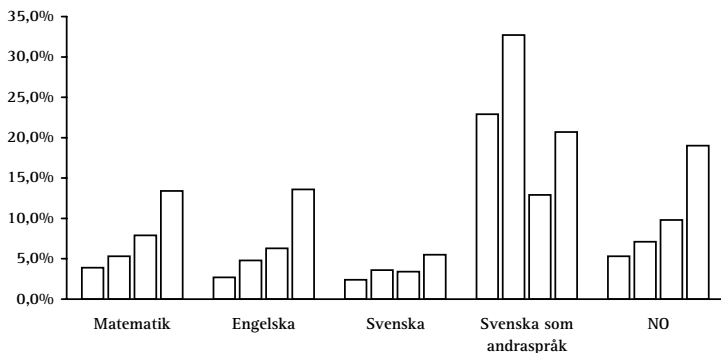
För de som valde kommunal skola är det viktigast att skolan är närbelägen. Andra viktiga skäl är att det finns kompisar i skolan och att den är liten, trygg och har bra lärare. Källa: TEMO-undersökning på uppdrag av Friskolornas Riksförbund.

Att föräldrar uppskattar att kunna välja skola – även mellan olika kommunala skolor – och att skolorna konkurrerar med varandra kommer också fram i Skolverkets undersökning "Valfrihet och dess effekter inom skolområdet" (Skolverket 2003).

Avgångsbetyg från grundskolan

Både elever med svensk bakgrund och med invandrarbakgrund når goda resultat i friskolorna. I slutbetyget från grundskolan år 2004 i de viktiga kärnämnen och NO (naturorientering) var det mycket lägre andel elever i friskolor som inte blev godkända jämfört med de kommunala skolorna.

Andel icke godkända elever i årskurs 9 år 2004, hela landet

För varje ämne visar de fyra staplarna från vänster till höger:

- Friskolor, elever med svensk bakgrund
- Kommunala skolor, elever med svensk bakgrund
- Friskolor, elever med utländsk bakgrund
- Kommunala skolor, elever med utländsk bakgrund

Källa Skolverket

Skolverket har ett analysverktyg (SALSA), som för varje skola presenterar hur stor andel barn som blev godkända i alla ämnen i slutbetyget från årskurs 9. I det tar man också hänsyn till föräldrarnas utbildning, andel invandrarbarn i första och andra generationen och andel pojkar. Två skolor kan alltså ha samma utbildningsresultat, men den ena kan ha elever med mycket sämre utgångsläge och därigenom lyckats mycket bättre.

SALSA:s uppgifter för Stockholm år 2004 visar att många friskolor når mycket fina resultat. Av fyra skolor där alla eleverna blev godkända var tre friskolor, och två av dem hade stor andel elever med utländsk bakgrund (S:t Eriks katolska skola 80 % och Södermalmskyrkans skola 50 %). Al-Zahraa Idealiska skolan hade 96 % elever med utländsk bakgrund, varav 67 % födda utomlands, och föräldrarnas utbildningsnivå var näst lägst bland alla Stockholms skolor. Ändå blev två tredjedelar av dess elever godkända i alla ämnen, vilket var dubbelt så många som förväntat enligt SALSA:s modell.

Är föräldrar nöjda med sina barns skola?

I en enkätundersökning fick föräldrar ange på en femgradig skala om olika påståenden stämde in på deras barns skola. Resultatet visar höga värden både för friskolor och kommunala skolor, men friskolornas föräldrar var genomgående nöjdare.

Andel föräldrar med barn i grundskolan som instämmer i påståendet

<i>Mitt barns skola...</i>	Kommunala skolor (%)	Friskolor (%)
...bidrar till barnets kunskapsutveckling i stor eller mycket stor utsträckning	81	91
...bidrar till barnets personliga utveckling i stor eller mycket stor utsträckning	77	92
...engagerar sig i barnen som individer	68	87
Samma fråga om barn i lägre årskurser	66	93
...erbjuder en trygg miljö	76	95
...ger barnen förutsättningar att klara sig i framtiden i stor eller mycket stor utsträckning	77	90
...är jag nöjd eller mycket nöjd med	69	91

Källa TEMO-undersökning på uppdrag av Friskolornas Riksförbund

Friskolornas lärare

Att arbeta i friskola

I en undersökning år 2000 jämförde lärare i friskolor sin nuvarande arbetsplats med sin erfarenhet av kommunala skolor. Alla som svarade hade tidigare arbetat i kommunala skolor, många under lång tid. De viktigaste resultaten är:

- Många har ändrat sitt arbetssätt, mest på grundskolan
- Arbetssättet är bättre i friskolan än i den kommunala skolan
- Arbetstakten är högre i friskolan
- Arbetsmiljön är bättre (varannan svarar mycket bättre)
- Deras inflytande över arbetet har ökat mycket (svarar mer än hälften)
- Initiativ tas till vara mycket mer (svarar mer än hälften)
- Stöd och uppmuntran ges mycket mer (svarar mer än hälften)
- Skolledningen fungerar bättre
- Föräldrakontakterna fungerar bättre

Källa Demoskopundersökning på uppdrag av Svenska Arbetsgivareföreningen

Behörighet

I de fristående skolorna har 65 % av grundskollärarna och 51 % av gymnasielärarna lärarexamen jämfört med 83 % av lärarna i de kommunala grundskolorna och 79 % av lärarna i de kommunala gymnasieskolorna. Källa Skolverket 2005.

Sedan juli 2002 ska friskolorna på samma sätt som de kommunala skolorna anställa behöriga lärare, om sådana finns att tillgå och det inte finns särskilda skäl med hänsyn till eleverna.

Huvudanledningarna till att en del friskolor har obehöriga lärare är enligt våra undersökningar:

- Det finns inga behöriga lärare att rekrytera. Detta gäller framför allt karaktärsämnen på de yrkesinriktade gymnasieprogrammen
- Skolorna är små och kan därför ha svårt att erbjuda heltidstjänster i vissa ämnen
- Lärarna undervisar i praktisk-estetiska ämnen på grundskolan
- Lärarna var redan anställda när lagändringen trädde i kraft

Att lärarna är obehöriga, dvs. saknar lärarexamen i det ämne de ska undervisa i, betyder inte att de är okvalificerade. Enligt våra undersökningar är det mycket vanligt att friskolornas lärare:

- Är behöriga men i annat ämne eller på annan nivå än den de undervisar på.
- Har spjutspetskompetens inom karaktärsämnena, till exempel elektronisk musik, specialistområden inom IT, småföretagande och entreprenörskap. Ofta är detta personer med lång akademisk erfarenhet inom ämnet, t.o.m. doktorsgrad, men de har inte gått lärarhögskolan
- Har lärarexamen men från ett annat land

När det gäller lärare i kärnämnena eller klasslärare är det mycket ovanligt att friskolornas lärare är obehöriga.

Ekonomi

Friskolor får ersättning från de kommuner där deras elever är bosatta. Alla typer av elevavgifter är förbjudna.

För att få ersättning måste skolan vara öppen för alla elever. Man får inte välja vilka elever man tar emot. Det enda undantaget är att skolor med inriktning på dans och musik får ha antagningsprov. På grundskolan gäller annars kötid, närhetsprincipen och syskonförtur. På gymnasieskolan gäller betygsintagning.

Friskolor har rätt till en ersättning per elev som är lika stor som eleverna kostar i kommunens skolor. Kommunerna brukar dock göra avdrag, bland annat för sin beredskap för inflyttning av elever. Dessutom har friskolor inte rätt till ersättning för skolskjuts men däremot för moms, som kommunala skolor inte belastas med.

Grundskolans kostnader

Skolornas kostnader år 2003

	Kommunala			Fristående		
	Totalt mnkr	Andel %	Per elev kr	Totalt mnkr	Andel %	Per elev kr
Undervisning	32934	50	33200	2091	51	35000
Lokaler	12513	19	12600	766	19	12800
Skolmåltider	3752	6	3800	285	7	4800
Läromedel mm	2498	4	2500	218	5	3600
Skolskjuts	2038	3	1800	.	.	.
Elevvård	1386	2	1300	65	2	1100
Övrigt	11128	17	9100	655	16	5300
Summa	66249	100	64300	4080	100	62600

Tabellen på förra sidan visar ett riksgenomsnitt för skolkostnaderna i fristående och kommunala grundskolor. För friskolor avser kostnaden per elev skolor som haft verksamhet hela året. I totalkostnaden ingår även skolor som inte haft verksamhet hela året. Källa Skolverket

Gymnasieersättningarna

Ersättningen för elever som går i fristående gymnasieskolor ska beräknas utifrån samma grunder som hemkommunen tillämpar för motsvarande program i dess egna gymnasieskolor. Om utbildningen inte finns i hemkommunen gäller en så kallad riksprislista, som tas fram av Skolverket och som bygger på en beräkning av medianvärden för de olika programmen.

Ersättningar till fristående gymnasier, riksprislistan för 2005

Program	Belopp för 2005 (kr/elev och år)
Barn- och fritidsprogrammet	77 400
Byggprogrammet	106 700
Elprogrammet	100 300
Energiprogrammet	111 000
Estetiska programmet	93 300
Estetiska programmen med den nationellt fastställda inriktningen musik	117 600
Fordonsprogrammet	120 200
Handels- och administrationsprogrammet	77 300
Hantverksprogrammet	98 000
Hotell- och restaurangprogrammet	97 300
IB-programmet (International Baccalaureate)	96 100
Industriprogrammet	123 200
Livsmedelsprogrammet	104 600
Medieprogrammet	89 600
Naturbruksprogrammet	144 900
Naturvetenskapsprogrammet	77 300
Omvårdnadsprogrammet	85 300
Samhällsvetenskapsprogrammet	70 800
Teknikprogrammet	84 500

Fastställda av Skolverket. I beloppen ingår ersättning för moms, som friskolorna inte kan dra av

Friskolornas ekonomiska resultat

Det sammanlagda resultatet efter finansnetto för de friskolor som drivs som aktiebolag var enligt senast tillgängliga bokslut

175 miljoner kronor, motsvarande 2,6 procent av omsättningen. Ett antal friskolor gick med förlust.

År 2005 undersökte UC alla utbildningsföretag som är aktiebolag. I rapporten presenteras för varje företag bokslutsuppgifter och nyckeltal från de tre senaste åren. Rapporten omfattar bara aktiebolag, medan knappt hälften av friskolorna drivs i andra former, mest som stiftelser och ekonomiska föreningar. Bolag som inte är friskolor utan har annan utbildningsverksamhet har eliminerats i de följande tabellerna.

För en friskola som omsätter 6 miljoner kronor är medianresultatet ca 120 000 kronor, vilket motsvarar ersättningen för två elever. Risktagandet är alltså mycket stort. Om exempelvis en familj med två barn i friskolan flyttar mitt i terminen kan överskottet helt ätas upp.

Nyckeltal, utbildningsföretag år 2005

	Totalt	Medianföretaget
Omsättning	6 700 mnkr	6,6 mnkr
Anställda	10 305	12
Antal elever	.	125
Resultat före avskrivningar	323 mnkr	228 000 kr
Resultat efter finansnetto	175 mnkr	122 000 kr

Bokslutsperioden sträcker sig som längst till och med juni 2004, vilket innebär att de senaste uppgifter för många skolor är från 2003. Källa UC

51 företag av totalt 394 (13 %) har negativt resultat före avskrivningar och 89 företag (23 %) har negativt resultat efter finansnetto. 18 företag (5 %) har bättre resultat än 5 miljoner kronor före avskrivningar och 11 företag (3 %) har bättre resultat än 5 miljoner kronor efter finansnetto.

Resultat, utbildningsföretag år 2005

	Resultat före avskrivningar, andel företag	Resultat efter finansnetto, andel företag
Negativt	13 %	23 %
0-0,25 mnkr	36 %	37 %
0,25-1 mnkr	29 %	26 %
1-5 mnkr	17 %	11 %
5-10 mnkr	3 %	2 %
Mer än 10 mnkr	2 %	1 %

Källa UC

Medianföretagets bruttomarginal är 3,9 %. Den ska räcka till avskrivningar, finansiella kostnader och vinst i företaget.

Bruttomarginal och resultat efter finansnetto i förhållande till rörelseintäkter, utbildningsföretag år 2005

	Bruttomarginal, andel företag	Resultat efter finansnetto i förhållande till rörelse- intäkter, andel företag
Negativ	8 %	32 %
0-5 %	50 %	43 %
5-10 %	27 %	16 %
Mer än 10 %	15 %	9 %

Källa UC

Friskolorna och kommunerna

Kommunernas förmåga att anpassa sig till att friskolor startar analyserades av Öhrlings PricewaterhouseCoopers/Komrev 2004. Företaget studerade styrsystemen i vissa kommuner och intervjuade ledande tjänstemän och politiker. Slutsatsen blev att kommuner som ser positivt på friskolor har bättre resursstyrningssystem och organisation. Pengar kan omfördelas snabbare om de kommunala skolorna får färre elever, och skolorna vet också att villkoren är sådana.

Om det inte finns beredskap när en friskola tillkommer kan det bli svårigheter, men efter ett tag finns det stora möjligheter att ha kontroll på kommunens kostnader.

Kommunerna bör bara kunna minska ersättningen till friskolorna med faktiska merkostnader som beror av lagar och förordningar. De avdrag som nu görs varierade kraftigt och grundade sig i många fall på teoretiska scenarier.

Rapportens viktigaste råd till kommunerna var:

- Skapa tydlighet i kommunens dubbla roller som dels finansör, dels utförare
- Utveckla ett tydligt resursfördelningsystem för de kommunala skolorna som innebär att resurserna följer eleverna
- Decentralisera och flytta ansvaret för beslut till de enskilda skolorna
- Skapa handlingsberedskap
- Skapa incitament för att lämna bort överskottslokaler i verksamheten

Källor

Följande källor har använts:

Skolverkets statistikdatabas. www.jmftal.artisan.se

Skolverkets tryckta statistik. Rapporterna finns även tillgängliga på www.skolverket.se

Skolverkets analysverktyg SALSA. www.skolverket.se

Valfrihet och dess effekter inom skolområdet. Skolverket 2003

Skolverkets lägesbedömning 2004

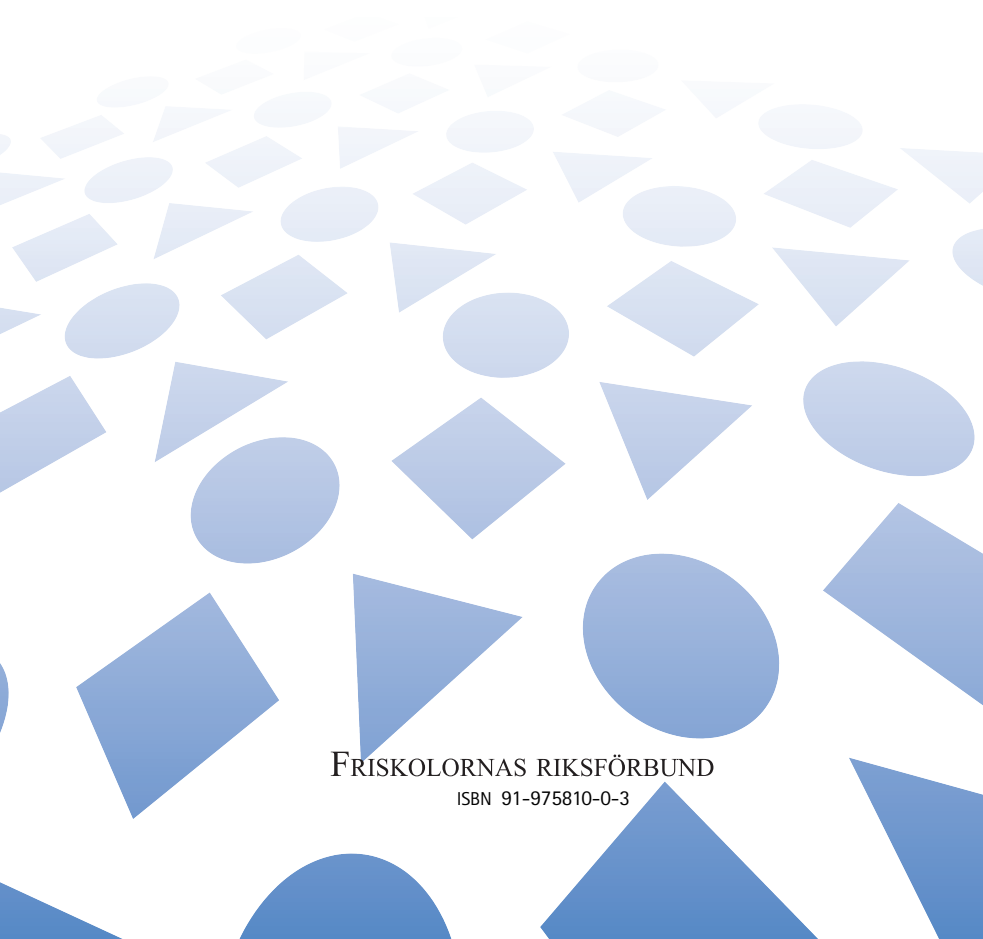
Företagsformer. Friskolornas riksförbunds statistik

Föräldraundersökning. Friskolornas riksförbund 2003

Att arbeta i friskola. Svenska Arbetsgivareföreningen 2000

UC Branschrappport för utbildningsföretag. UC Ekonomipublikationer 2005

Effektiv skolstyrning. Rapport från Öhrlings Pricewaterhouse-Coopers/Komrev 2004

FRISKOLORNAS RIKSFÖRBUND

ISBN 91-975810-0-3